

Beleidskader Misbruik & Oneigenlijk gebruik (M&O)
Notitie voorkomen en bestrijden M&O

November 2024
Concerncontrol

maashorst

Inhoud

1.	Inleiding	4
	Misbruik en Oneigenlijk gebruik (M&O) als een pijler van de rechtmatigheid	4
	Definities en afbakening	4
2.	Het M&O beleid binnen gemeente Maashorst	5
	Doelstellingen M&O beleid	5
	Uitgangspunten M&O-beleid	5
	Rollen en verantwoordelijkheden	6
3.	Risicobeleid	6
4.	M&O-beheersmaatregelen:	6
	Heldere regelgeving (preventief)	7
	Voorlichting (preventief)	7
	Controle vooraf (preventief)	7
	Controle achteraf (repressief)	7
	Sanctionering / maatregelenbeleid (repressief)	8
5.	Waarborgen in beleidsvorming, -uitvoering en -verantwoording	8
6.	Risicogebieden	10
	Verstrekken van uitkeringen	10
	Verstrekken voorzieningen WMO en Jeugdwet	100
	Identiteitsbewijzen, reisdocumenten en rijbewijzen	11
	Verstrekken van subsidies	11
	Inkopen en aanbestedingen	11
	Prestatielevering	11
	Crediteurenadministratie	11
	Salarissen en declaraties	111
	Kwijtschelding	11
	Debiteurenadministratie	11

7.	Privacy en informatiebeveiliging	12
8.	De algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)	12
9.	Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO)	12
10.	Ondermijning	13
11	Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob)	13

1. Inleiding

Misbruik en Oneigenlijk gebruik (M&O) als een pijler van de rechtmatigheid

Rechtmatigheid, het voldoen aan wet -en regelgeving, is één van de kernbegrippen van goed overheidsbestuur. Bij de 'rechtmatigheidsverantwoording binnen het financieel beheer' betekent dit dat gemeenten publieke gelden rechtmatig moeten verwerven en besteden.

Het voorkomen en bestrijden van misbruik en oneigenlijk gebruik van gemeentelijke regelingen, middelen en eigendommen is één van de drie rechtmatigheidscriteria waarover het college met ingang van boekjaar 2022 verantwoording aflegt. In de [Kadernota rechtmatigheid 2024](#), opgesteld door de commissie BBV, staat dat het M&O criterium inhoudt dat er een toetsing op juistheid en volledigheid van gegevens die door derden zijn verstrekt plaatsvindt om het voldoen aan voorwaarden aan te tonen. Dit ter voorkoming en bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik van wet- en regelgeving (M&O-criterium). Hoe de gemeente Maashorst dit in de praktijk regelt, wordt in voorliggend beleidskader bepaald.

Het tegengaan van misbruik en oneigenlijk gebruik is niet nieuw, het is opgenomen in bestaande beleidskaders en regelingen, en verankerd in de interne controle. Wat wel nieuw is, is dat er nu een overkoepelend beleidskader M&O wordt gepresenteerd.

In artikel 13 lid 2 van de [Financiële verordening](#) had de Raad al vastgelegd dat het college moet zorgen voor interne regels ter voorkoming van misbruik en oneigenlijk gebruik van gemeentelijke regelingen en eigendommen. In bestaande regelingen (bijvoorbeeld [de beleidsregels uitgifte grond en vastgoed gemeente Maashorst 2023](#)) en de inrichting van de processen is het tegengaan van misbruik en oneigenlijk gebruik binnen de gemeente ingebouwd.

In dit beleidskader worden het totaal van de belangrijkste uitgangspunten bij de voorkoming en bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik van gemeentelijke regelingen en eigendommen vastgelegd/geformaliseerd. Ook nieuw is dat het college bij omissies als gevolg van falend M&O beleid hiervan melding maakt in de rechtmatigheidsverantwoording (indien de financiële omvang de verantwoordingsgrens overschrijdt). En in de paragraaf bedrijfsvoering zal worden gerapporteerd in hoeverre het M&O-beleid ook feitelijk wordt nageleefd en of de getroffen maatregelen werken.

Definities en afbakening

Definities Misbruik en Oneigenlijk gebruik

Misbruik: het opzettelijk niet, niet tijdig, onjuist of onvolledig verstrekken van gegevens met als doel ten onrechte subsidies of -uitkeringen te verkrijgen of niet dan wel een te laag bedrag aan heffingen aan de gemeente te betalen.

Oneigenlijk gebruik: het door het aangaan van rechtshandelingen, al dan niet gecombineerd met feitelijke handelingen, verkrijgen van bijdragen of het niet dan wel tot een te laag bedrag betalen van heffingen aan de gemeente, in overeenstemming met de bewoordingen van de regelgeving maar in strijd met het doel en de strekking daarvan.

Nadere toelichting: bij misbruik is sprake van onrechtmatigheid en zal bij vaststelling terugvordering en mogelijk boete oplegging plaatsvinden. Bij oneigenlijk gebruik wordt feitelijk gehandeld in overeenstemming met wet- en regelgeving en daarmee zijn dergelijke handelingen niet onrechtmatig. Wél is sprake van het in strijd handelen met het doel en de strekking van de wet- en regelgeving. Indien de wet- en regelgeving oneigenlijk gebruik mogelijk maakt ("de mazen van de

wet”) is het noodzakelijk dat de wet- en regelgeving wordt aangepast en/of duidelijker wordt toegelicht.

Afbakening: M&O-beleid is extern gericht, namelijk op de inwoner, instelling of organisatie die via de gemeente gebruik maakt van regelingen. Misbruik moet onderscheiden worden van fraude waar medewerkers van binnen de organisatie bij betrokken zijn. Dit valt onder het fraudebegrip waar de accountant eventueel over rapporteert. Ook moet M&O worden onderscheiden van integriteitskwesties. Integriteit is intern en richt zich op de eigen organisatie en medewerkers. Dit is geregeld in het gemeentelijk integriteitsbeleid.

Het M&O-beleid kan zowel betrekking hebben op M&O gevoelige regelingen met direct financiële gevolgen voor derden/belanghebbenden (bijvoorbeeld subsidies, heffingen/belastingen, uitkeringen) als regelingen die niet direct financiële gevolgen hebben (bijvoorbeeld vergunningen en ontheffingen, identiteitsbewijzen, reisdocumenten en rijbewijzen). Uit deze laatste regelingen kunnen immers op termijn ook financiële gevolgen voortvloeien voor derden/belanghebbenden. Naast misbruik van regelingen en middelen valt ook misbruik van data onder het M&O-beleid. Dit heeft een relatie met informatiebeveiliging.

2. Het M&O beleid binnen gemeente Maashorst

Doelstellingen M&O beleid

Het doel van het M&O-beleid is misbruik en oneigenlijk gebruik van gelden, regelingen en eigendommen te voorkomen en te bestrijden. Hiervoor is duidelijke wet -en regelgeving van belang, is handhaving hiervan noodzakelijk en zijn in de administratieve organisatie/ interne controle beheersmaatregelen ingebouwd.

Uitgangspunten M&O-beleid

Onderstaande uitgangspunten worden gehanteerd:

1. De gemeente werkt vanuit een basishouding van vertrouwen ([zie werkwijze algemeen belang gemeente Maashorst](#)) in een juiste omgang met gemeentelijke regelingen door inwoners en instellingen/ bedrijven van gemeente Maashorst;
2. Maatregelen die worden getroffen ter bevordering van een juist gebruik van gemeentelijke regelingen zijn proportioneel. Dat wil zeggen dat zij in verhouding staan tot de risico's die worden gelopen;
3. De betrouwbaarheid van aangeleverde informatie, afgezet tegen het mogelijk optreden van risico's, is bepalend voor de mate van controle en sanctionering;
4. Voorkomen is beter dan genezen. De inzet van beleid en maatregelen is primair gericht op preventie van misbruik en oneigenlijk gebruik van gemeentelijke regelingen;
5. Van derden ontvangen gegevens worden indien mogelijk en noodzakelijk gecontroleerd;
6. Na constatering van een overtreding wordt de rechtmatige situatie zo snel mogelijk hersteld, vindt terugvordering indien van toepassing plaats en wordt zo nodig een boete opgelegd;
7. Er is aandacht voor de menselijke maat. Het toepassen van de menselijke maat en het maken van uitzonderingen is mogelijk. Het college zelf legt dan uit waarom de menselijke maat is toegepast (zie artikel 3 lid 4b [Mandaatregeling](#) over het toepassen van een hardheidsclausule).
8. Voor de activiteiten van het team is de teammanager primair verantwoordelijk voor het nemen van maatregelen ter voorkoming van M&O van vastgestelde regelingen en de controle.
9. Beheersmaatregelen worden ingezet op basis van een analyse van de risico's (hoog, middel, laag) en na afweging van de kosten en baten;
10. Onderzoek naar misbruik en oneigenlijk gebruik maakt deel uit van de totale verbijzonderde interne controle in het kader van de rechtmatigheidscontrole.

Rollen en verantwoordelijkheden

Het college stelt het beleidskader Misbruik en Oneigenlijk gebruik vast en is eindverantwoordelijk voor de opzet, uitvoering en resultaten van het gevoerde M&O-beleid en legt hierover verantwoording af in de jaarrekening in de paragraaf Bedrijfsvoering.

De teammanager waaronder de betreffende regeling wordt uitgevoerd is verantwoordelijk voor de nadere invulling en integreert maatregelen in de processen. Dit bestaat uit onderkenning van risico's, te treffen beheersmaatregelen en het afleggen van verantwoording hierover. Processen en procedures worden door de teams zelf getoetst of er voldoende deugdelijke maatregelen ter voorkoming van misbruik en oneigenlijk gebruik zijn genomen. Bij geconstateerde risico's bestaat een informatieplicht aan de domeindirecteur voor een passend vervolg. Daarnaast kan onafhankelijke toetsing plaatsvinden door de interne controle.

3. Risicobeleid

M&O-beleid wordt toegepast bij regelingen waar een risico bestaat op misbruik en oneigenlijk gebruik. In het algemeen kan worden gesteld dat processen / regelingen waarbij derden een aanmerkelijk (financieel) belang hebben het risico hoog zal zijn. Maar er zijn meer factoren die een risico vormen. De hoogte van het risico is onder andere afhankelijke van:

- De hoogte van het te behalen voordeel
- De hoogte van het financiële belang
- Het bestaan van een rechtstreekse relatie tussen de te verstrekken gegevens en het (financiële) voordeel voor de persoon/ instelling
- De mate van controleerbaarheid van de gegevens
- Objectiviteit of subjectiviteit van de gegevens, mogelijkheden ter verificatie van de gegevens
- Bekendheid van de regelgeving
- Pakkans
- Sanctiebeleid

Afhankelijk van de misbruikgevoeligheid van een regeling wordt de intensiteit van de inzet van beheersmaatregelen bepaald. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen hoog, middel en laag risico. Deze inschatting wordt opgenomen in de frauderisico analyse. Bij een **laag risico** zijn geen specifiek aanvullende M&O maatregelen noodzakelijk, de reguliere AO/IC is voldoende en er vindt incidenteel controle op misbruik en oneigenlijk gebruik plaats. Bij een **middel risico** is waakzaamheid geboden en worden enkele aanvullende beheersmaatregelen getroffen zoals actieve voorlichting en (extra) kritische beoordeling van de onderbouwing en herkomst van de door derden aangeleverde gegevens. Een **hoog risico** gaat gepaard met beheersmaatregelen die verder gaan dan de reguliere maatregelen op het gebied van de AO/IC in de voorwaardenscheppende sfeer en het actieve toezicht daarop (controle en handhaving).

Binnen de gemeente zijn tien processen onderkend waar misbruik en oneigenlijk gebruik kan optreden (zie hoofdstuk 6). Op basis van bovenstaande factoren is het risico ingeschat. Afhankelijk van de risicobepaling zijn beheersmaatregelen getroffen die ervoor zorgen dat het restrisico als laag kan worden ingeschat. De mogelijke in te zetten beheersmaatregelen worden in het volgende hoofdstuk 4 behandeld.

4. M&O-beheersmaatregelen:

Op basis van wettelijke eisen en behoorlijk bestuur heeft de gemeente de verplichting om maatregelen ter bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik (en fraude) te treffen en de risico's

zoveel mogelijk af te dekken. Naast de gebruikelijke interne controlemaatregelen zoals functiescheiding, controle op prestatielevering, toegangsrechten tot applicaties, regelmatige controle daarvan, het vastleggen van gebeurtenissen in log-ins en rapportages over deze maatregelen, zijn er ook specifieke M&O-beheersmaatregelen, te weten:

Heldere regelgeving (preventief)

Heldere en eenduidige regelingen of regelgeving beperkt de ruimte voor misbruik en oneigenlijk gebruik. Uitgangspunt is hierbij het gebruik van een VNG model en de toepassing van [100 Ideeën voor de gemeentelijke regelgever \(vng.nl\)](#). Onder regelgeving wordt verstaan: verordeningen, beleidsregels, nadere regels, reglementen en gemeenschappelijke regelingen van de gemeente. Naleefbare, uitvoerbare en handhaafbare regelgeving is een belangrijke beheersmaatregel in het kader van M&O-beleid. Eisen aan de regelgeving zijn:

- Eenvoud, inzichtelijkheid en begrijpelijkheid;
- Eenduidige definities;
- Het doel en de doelgroep van de regeling is nauwkeurig bepaald;
- Rechten, plichten en voorwaarden zijn opgenomen;
- Er zijn geen overbodige en/of met elkaar strijdige bepalingen;
- De afhankelijkheid van gegevens afkomstig van derden is zoveel mogelijk beperkt;
- Mogelijke maatregelen of sancties bij geconstateerd misbruik of oneigenlijk gebruik zijn in de regeling opgenomen;
- Ingangsdatum en overgangsregels -waar nodig- zijn in de regeling opgenomen.

Voorlichting (preventief)

Wet- en regelgeving wordt door middel van voorlichting onder de aandacht gebracht van belanghebbenden (inwoners, bedrijven en instellingen). Er moet informatie worden verstrekt over het bestaan van de regeling, aard en doel van de regeling, de specifieke doelgroep, geldende voorwaarden en controle- en sanctiebeleid.

Bij de voorlichting wordt aangegeven dat misbruik en/of oneigenlijk gebruik gevolgen zullen hebben, dan wel worden bestraft. Van het geven van voorlichting gaat een preventieve werking uit.

Controle vooraf (preventief)

Controle vooraf richt zich op de toetsing van de juistheid en volledigheid van gegevens die door derden zijn verstrekt. Er wordt gecontroleerd of de door de inwoners, bedrijven of instellingen aan de voorwaarden van bijvoorbeeld een uitkering, subsidie of vergunning wordt voldaan. De aangeleverde gegevens worden indien mogelijk en noodzakelijk geverifieerd. In beleid wordt bepaald welke controlemethoden worden gebruikt ten aanzien van de regelingen. Controles kunnen variëren van integraal (totale controle), steekproefsgewijs tot incidenteel. Hierbij is de aard en omvang van de doelgroepen en hoe misbruik gevoelig een regeling is van belang. Processen waarbij gevoeligheden spelen moeten voldoende maatregelen bevatten om de tijdigheid, juistheid en volledigheid te toetsen van de verstrekte gegevens.

Controle achteraf (repressief)

Controle van gegevens achteraf wordt uitgevoerd na het uitkeren/ innen van bedragen, dan wel nadat de beschikking is verleend. Via controle achteraf kan misbruik en/of oneigenlijk gebruik worden geconstateerd, maar wordt het moeilijker de consequenties te beperken.

Controles achteraf kunnen (evenals bij controles vooraf) integraal, steekproefsgewijs of incidenteel worden uitgevoerd. Manieren om te controleren kunnen zijn: verzoeken om inlichtingen, inspecties, onderzoek ter plaatse, waarneming, bevestigingen, gebruik van externe informatie, herberekeningen, cijferanalyses en het opnieuw uitvoeren van controles. Vastlegging van controle

resultaten is verplicht. De resultaten van de controles kunnen leiden tot aanpassing van de regelgeving en/of het (controle)beleid.

Sanctionering / maatregelenbeleid (repressief)

Om te kunnen reageren op geconstateerd misbruik is een adequaat sanctiebeleid vereist. Dit beleid is neergelegd in de voor het desbetreffende beleidsinstrument (subsidies, belastingen, heffingen, etc.) geldende regelgeving. Sanctionering/ maatregelenbeleid moet voldoen aan de beginselen van behoorlijk bestuur. Dit houdt onder andere in dat maatregelen en sancties proportioneel moeten zijn in relatie tot het vergrijp. Uitgangspunt is dat het behaalde voordeel wordt teruggevorderd en er indien nodig een boete wordt opgelegd. Concreet kan het leiden tot terugvordering van teveel betaalde bedragen, naheffing van ten onrechte gederfde inkomsten en intrekking van een ten onrechte verstrekte vergunning.

Van belang is dat:

- sanctiebepalingen opgenomen zijn in de desbetreffende verordening c.q. regeling;
- waarborgen zijn ingebouwd om sancties in gelijke gevallen op gelijke wijze toe te passen;
- bij voorlichting aandacht wordt besteed aan het sanctiebeleid.

5. Waarborgen in beleidsvorming, -uitvoering en -verantwoording

De ‘college-Werkwijze Algemeen Belang’ gaat uit van de Ontwikkelcirkel (PDCA (Plan-Do-Check-Act)) met de beleidsfasen: beleidsontwikkeling, -vorming, -uitvoering en -verantwoording. Per beleidsfase maakt de gemeente haar handelen in het algemeen belang passend openbaar, ook over de regelingen, overheidsgelden en eigendom. Daarmee kan de tegenmacht ons gemeentebestuur controleren, ook op M&O. Dit gebeurt specifiek door:

- (1) rechtsbescherming door een inwoner of (maatschappelijke) organisatie;
- (2) regelnaleving door wettelijke toezichthouders, zoals rechter, provincie, rekenkamer etc., en,
- (3) beleidsverantwoording van het college aan de raad en de samenleving.

Met deze reacties zijn eventuele M&O-signalen te filteren uit de P&C-verantwoording over (1) bezwaren, klachten, datalekken etc; (2) rechtszaken, rekenkameronderzoeken etc. (3) beleidsevaluatie. De verbeterpunten worden daarmee onderdeel van de beleidsontwikkeling (opnieuw PDCA).

Voor activiteiten die vatbaar zijn voor M&O geven we hieronder handvatten om per beleidsfase in processen waarborgen in te richten, ter voorkoming of vermindering van het risico op M&O. Onder andere beleidsadviseurs, juristen, inkopers en overige adviseurs hanteren dit als richtsnoer bij hun werkzaamheden.

We kiezen dus voor een procesmatige benadering. Hierbij wordt een aansluiting gezocht bij voormelde Ontwikkelcirkel: de Plan, Do, Check, Act (PDCA) cyclus. Deze cyclus is gericht op continue verbetering. We onderkennen in processen zeven stappen ter voorkoming van M&O, te weten:

- * Beleidsontwikkeling
 1. Beleidsvoorbereiding
- * Beleidsvorming
 2. Regelgeving
- * Beleidsuitvoering
 3. Uitvoering
 4. Verbijzonderde interne controle (VIC)
 5. Maatregelen en/of sancties

- * Beleidsverantwoording
- 6. Verantwoording
- 7. Evaluatie/ bijsturen

Hieronder worden de stappen verder toegelicht.

Beleidsvoorbereiding

In de planfase stellen we beleid op en bereiden we verordeningen of regelingen (regelgeving) voor. Medewerkers moeten zich in dit stadium van het beleidsproces al afvragen of er sprake is van een voor M&O gevoelig beleidsterrein. Bij het opstellen van de verordeningen en regelingen zorgen we ervoor dat we de kans op M&O zo klein mogelijk maken.

Regelgeving

Regelgeving moet dus zo min mogelijk ruimte bieden voor M&O. Dit bereiken we door heldere definities, een nauwkeurige omschrijving van doel en doelgroep en het opnemen van rechten, plichten en voorwaarden. In de regelgeving nemen we ook op welke maatregelen en/of sancties worden toegepast bij het vaststellen van M&O. Vervolgens dienen in beschikkingen of bijlagen hierbij altijd (indien van toepassing) de volgende punten te worden vermeld: rechten, plichten, voorwaarden en mogelijke maatregelen of sancties. Een verwijzing naar de verordening en/of regeling mag ook.

Uitvoering

M&O speelt met name bij die activiteiten waarbij de informatie van derden/ belanghebbenden van groot belang is voor het verlenen of vaststellen van uitkeringen, subsidies, vergunningen, heffingen en belastingen. Processen waarbij gevoeligheden spelen, moeten voldoende maatregelen bevatten om de tijdigheid, juistheid, volledigheid en prestatielevering te toetsen van de door belanghebbende verstrekte gegevens. Hoe we dit organiseren leggen we vast in procesbeschrijvingen. Regelmatig wordt door verantwoordelijken getoetst of wordt gewerkt conform de procesbeschrijvingen. Deze checks worden zichtbaar vastgelegd.

We zorgen ervoor dat een medewerker goed nagaat of aan de toetsingsvoorwaarden is voldaan. De ter toetsing aangeleverde gegevens worden – indien mogelijk – gecontroleerd aan andere bronnen. Deze toetsing wordt ook vastgelegd. Voordat wordt beschikt en/of uitbetaald, controleert een andere medewerker of deze werkzaamheden zichtbaar, volledig en juist zijn uitgevoerd (vier-ogen-principe). Op deze wijze worden toereikende controles uitgevoerd op het waarborgen van de getrouwheid en rechtmatigheid.

Verbijzonderde interne controle (VIC)

Zoals hierboven beschreven, zijn de belangrijkste beheersmaatregelen opgenomen in de dagelijkse uitvoering en monitoring daarvan. In control termen praten we dan over de eerste en tweedelijns control. Daarnaast toetst periodiek de interne controle medewerker (concerncontrol) in de derde lijn, de opzet, het bestaan en de werking van interne beheersmaatregelen ter voorkoming van misbruik en oneigenlijk gebruik. Dit doen we op basis van een risico gedreven controle aanpak. Basis hiervoor is het door het college vast te stellen interne controleplan, waarin duidelijk aandacht is voor misbruik en oneigenlijk gebruik. Over de uitvoering van het interne controleplan wordt jaarlijks gerapporteerd aan het directieteam en het college.

Maatregelen en/ of sancties

Om te kunnen reageren op geconstateerd misbruik en/of oneigenlijk gebruik, is een adequaat maatregelenbeleid vereist dat aansluit op de regelgeving. Als norm hierbij wordt gehanteerd, dat tenminste het behaalde voordeel wordt weggenomen. Dit betekent o.a. dat

teveel betaalde bedragen worden teruggevorderd of ten onrechte gederfde ontvangsten worden nageheven inclusief eventuele wettelijke rente. Eventueel kan overwogen worden niet-financiële sancties op te leggen, bijvoorbeeld vervanging van bestuur, ontbinding van een overeenkomst of intrekking van een erkenning. Afhankelijk van de ernst van de situatie, wordt in voorkomende gevallen aangifte gedaan. Indien sprake is van een misdrijf wordt altijd aangifte gedaan.

Verantwoording

Om inzicht te krijgen in de wijze waarop we het M&O-beleid uitvoeren en naleven, leggen we verantwoording af. Dit realiseren we door aan te sluiten bij de reguliere planning- en controlcyclus. De raad stelt hierbij de verantwoordingsgrenzen vast. De accountant betreft de verantwoording/verklaring, inclusief de nadere toelichting in de paragraaf bedrijfsvoering, in zijn oordeel over de getrouwheid van de jaarstukken. In het kader van de verantwoording nemen we in ieder geval de volgende stappen:

- In de jaarrekening nemen we de rechtmatigheidsverantwoording op.
- In de paragraaf Bedrijfsvoering in de begroting nemen we informatie op over het M&O-beleid.
- In de paragraaf Bedrijfsvoering in de jaarrekening nemen we een overzicht van bezwaren van klachten op.
- In de jaarrekening nemen we verantwoordingsinformatie op over het M&O-beleid.
- Bij het verrichten van interne controles besteden we aandacht aan het M&O-beleid.
- Bij het opstellen van procesbeschrijvingen houden we rekening met M&O-gevoelige aspecten.

Evaluatie/bijsturen

We gebruiken de bevindingen en aanbevelingen in de VIC (Verbijzonderde Interne Controles) rapportages en het accountantsverslag om van te leren en het beleid en uitvoering hiervan verder te verbeteren.

6. Risicogebieden

Niet elk proces kent evenveel risico's voor misbruik en oneigenlijk gebruik. We gebruiken daarom een risicoanalyse per proces om te bepalen hoe ver onze toetsing reikt. Deze risicoanalyse is onderdeel van het interne controle plan. Hierbij zijn de volgende processen (proces onderdelen) geïdentificeerd met de grootste kans voor misbruik en oneigenlijk gebruik:

Verstrekken van uitkeringen

Inkomensoverdrachten vinden plaats in het kader van werk en inkomen (participatiewet, Besluit bijstandverlening zelfstandigen, minima-regelingen en schuldhulpdienstverlening). Het betreft open einde regelingen waarbij een cliënt die aan de voorwaarden voldoet de gevraagde uitkering of dienstverlening verkrijgt. Het risico van onjuiste en/of onvolledige gegevensverstrekking is er vanwege de sterk persoonlijke belangen van iemand bij de uitkering / dienstverlening. Daarnaast is er de omstandigheid dat de betrouwbaarheid van de gegevensverstrekking van de cliënt bepalend is voor het vaststellen van het recht op en de hoogte en duur van de uitkering /dienstverlening.

Verstrekken voorzieningen WMO en Jeugdwet

Individuele voorzieningen worden verstrekt in het kader van de wet maatschappelijke ondersteuning, verordening WMO en de Jeugdwet. Ook hier geldt dat sprake is van open einde regelingen, het risico van onbetrouwbare gegevensverstrekking en het feit dat de gegevens bepalend zijn voor het toekennen van de gevraagde voorziening. Dit laat onverlet dat er vanuit de gemeente

wordt gewerkt vanuit de gedachte dat de cliënt centraal staat en dat in dat verband ook steeds het gesprek en het overleg met cliënten wordt gevoerd.

Identiteitsbewijzen, reisdocumenten en rijbewijzen

Het risico dat deze documenten worden onttreemd.

Verstrekken van subsidies

Het risico dat een subsidieontvanger geld krijgt waar geheel of gedeeltelijk geen recht op is en/of waarvoor de afgesproken prestaties geheel of gedeeltelijk niet zijn geleverd.

Inkopen en aanbestedingen

Een mogelijke vorm van misbruik is dat een ambtenaar zaken besteld op rekening van de gemeente maar deze privé gebruikt, of dat een ambtenaar een deel van de aanbestedingsgelden ontvangt bij het verstrekken van de aanbesteding.

Prestatielevering

Een mogelijke vorm van misbruik is dat iemand zich wil verrijken door een nepfactuur naar de gemeente te sturen in de hoop dat deze wordt betaald, terwijl de prestatie niet (geheel) is geleverd.

Crediteurenadministratie

Het risico dat een medewerker een bedrag overboekt naar zijn/haar eigen rekening of die van een tussenpersoon, zonder dat daar een prestatie tegenover staat.

Salarissen en declaraties

Het risico dat een fictieve medewerker wordt opgevoerd en salaris ontvangt en het risico van het opvoeren van een hoger salaris, onjuiste declaraties etc.

Maar ook heeft de medewerker een juiste aanstelling, is er een verklaring omtrent gedrag.

Kwijtschelding

Het risico dat kwijtschelding van belastingen/heffingen aan een cliënt worden verleend die hier geheel of gedeeltelijk geen recht op heeft.

Debiteurenadministratie

Het risico dat de gemeente een prestatie verricht heeft en dat een medewerker daar een nota voor stuurt zonder in de administratie vast te leggen en de vergoeding aan de medewerker wordt betaald of dat een interne medewerker een nota geheel of gedeeltelijk verlaagd zonder een rechtsgrond.

Risico's voor privacy en databeveiliging zijn hierboven niet vermeld. Hier zijn separate werkzaamheden voor. In de volgende paragraaf wordt verder ingegaan op privacy en databeveiliging.

7. Privacy en informatiebeveiliging

Misbruik en oneigenlijk gebruik heeft niet alleen betrekking op misbruik van middelen. Het kan ook gaan om misbruik van data, inbreuk op privacy of om het lekken van vertrouwelijke informatie of persoonsgegevens.

8. De algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)

Als gemeente hechten wij grote waarde aan de privacy van onze inwoners. Via diverse wettelijke kaders (AVG, UAVG,...) dragen wij er zorg voor om deze privacy zoveel mogelijk te borgen door enkel gegevens te verwerken die strikt noodzakelijk zijn, voor zolang als strikt noodzakelijk is.

De AVG legt vast dat persoonsgegevens verzameld en bewaard mogen worden als en zo lang dat strikt noodzakelijk is.

Als gemeente maken we onze verwerkingen transparant voor buitenstaanders door een openbaar (op te vragen) register van verwerkingen bij te houden waarin we alle processen beschrijven waarin persoonsgegevens worden verwerkt.

Daarnaast maken we duidelijke afspraken over privacy en informatiebeveiliging met al onze partners en leveranciers. Deze afspraken leggen we vast in de verwerkersovereenkomst die we met iedere verwerker afsluiten.

In het Privacybeleid gemeente Maashorst beschrijven we de visie van de gemeente op de bescherming van persoonsgegevens en bepalen we de reikwijdte van het privacybeleid.

9. Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO)

Informatiebeveiliging is het geheel van preventieve, detectieve, repressieve en correctieve maatregelen alsmede procedures en processen die de beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van alle vormen van informatie garanderen. Hierbij is de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) het normenkader. Vanaf 1 januari 2019 is deze van kracht. De BIO vervangt de bestaande baselines informatieveiligheid voor Gemeenten, Rijk, Waterschappen en Provincies. Hiermee ontstaat één gezamenlijk normenkader voor informatiebeveiliging binnen de gehele overheid, gebaseerd op de internationaal erkende en actuele ISO-normatiek.

Jaarlijks wordt er een externe IT audit uitgevoerd vanuit ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Information Audit). Dit maakt dat de gemeente aantoonbaar de juiste maatregelen neemt om risico's te beperken voor DigID en Suwinet.

Op andere vlakken worden de aanbevelingen van belangrijke partners (IBD, VNG, NCSC, etc.) en representatieve normeringen vervat in het informatiebeveiligingsbeleid dat vervolgens via het informatiebeveiligingsplan wordt geïmplementeerd in de gemeente.

10. Ondermijning

Een bijzondere vorm van misbruik is 'ondermijnende criminaliteit'. Een exacte definitie daarvan is moeilijk in een zin samen te vatten. Grofweg betekent het de vermenging van de onderwereld en de bovenwereld, de sluipende bedreiging van de integriteit van het openbaar bestuur, overheidsambtenaren en bedrijfsleven, bedreigde bestuurders en ambtenaren, afpersingspraktijken, de innesteling van criminele elementen in buurten en woonwijken en/of het ontstaan van 'vrijplaatsen'.

In de gemeente Maashorst zetten we ons samen met onze ketenpartners in om ondermijnende criminaliteit tegen te gaan. Per casus wordt bekeken welk instrument van welke partner het beste ingezet kan worden om het gestelde doel te bereiken. In samenwerking met ketenpartners worden daarnaast barrières opgeworpen om georganiseerde criminaliteit te bestrijden.

11. Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar

bestuur (Bibob)

Middels de Wet Bibob kan een gemeente voorkomen dat er onbedoeld medewerking wordt verleend aan misbruik van vergunningen, subsidies, vastgoedtransacties of bijvoorbeeld aanbestedingsopdrachten. De toepassing van deze wet is uitgewerkt in de beleidsregel Wet Bibob Gemeente Maashorst.